

<http://doi.org/10.15407/econindustry2025.02.066>

УДК 001.8:005.35

JEL: A13, O13, M14

Олена Олександрівна ОЛІЙНИК¹, канд. екон. наук, доцент

E-mail: o.o.oliynuk@nuwm.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-3941-2286>

¹ Національний університет водного господарства та природокористування

вул. Соборна, 11, м. Рівне, 33028, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ: БІБЛІОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ

Метою статті є дослідження еволюції корпоративної соціальної відповідальності на основі бібліографічного аналізу наукових досліджень із використанням наукометричної бази даних Scopus. Бібліографічний аналіз виконано за допомогою програмного продукту VOSviewer 1.6.20 за ключовим словом «корпоративна соціальна відповідальність». Виявлена еволюція демонструє її поступовий розвиток від локальних ініціатив до глобальних стратегій. Практична цінність даного дослідження полягає у формуванні комплексного розуміння розвитку корпоративної соціальної відповідальності в різних часових контекстах, що дозволить зацікавленим сторонам ефективніше реагувати на виклики сучасності.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, стейкхолдери, сталий розвиток, навколишнє середовище, Scopus.

Актуальність проблематики корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) зумовлена важливою роллю даної концепції в подоланні глобальних викликів сучасності для формування сталого майбутнього. Дослідження історії становлення та розвитку КСВ є важливим як для академічної та наукової спільноти, так і для практиків бізнес-середовища. Глибоке розуміння еволюції цього складного та багатоаспектного явища дозволяє оцінити його сучасний стан, спрогнозувати майбутні тенденції та розробити на цій основі рекомендації щодо підвищення ефективності імплементації КСВ у діяльність організацій. Бібліографічний аналіз дає змогу зрозуміти пріоритетність певних аспектів КСВ, таких як благодійність, етика бізнесу, екологіч-

на відповідальність та ін., на різних етапах її розвитку.

У наукових та управлінських колах узгоджений інтерес до корпоративної соціальної відповідальності виник із 1950-х років (Fatima *et al.*, 2023). Так, Лінгур (2023) розглядає етапи розвитку теоретичного осмислення та розширення тематичних рамок явища «корпоративна соціальна відповідальність», трансформацію суспільної думки щодо неї. Досліджуючи історію КСВ, А. Керолл (Carroll, 2021) виокремлює такі періоди її розвитку: 1950—1999 та 2000—2020 рр. Ґрунтуючись на результатах даного історичного аналізу, автор висловлює думки про майбутнє та нову норму КСВ, переглядає або переозначує місії, цілі та процесів

Цитування: Олійник О. О. Еволюція корпоративної соціальної відповідальності в науковому дискурсі: бібліографічний аналіз. *Економіка промисловості*. 2025. № 2 (110). С. 66—78. <http://doi.org/10.15407/econindustry.2025.02.066>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

в організаціях щодо соціально відповідальної діяльності. Відтак, інтеграція історичних міркувань і теорії корпоративної соціальної відповідальності привернула міждисциплінарну увагу істориків бізнесу та вчених (Stutz, 2018), тому що дозволяє простежити зміни в уявленнях про соціальну відповідальність організацій.

Оскільки КСВ є поняттям, яке постійно розвивається, К. Сінгх і М. Мішра (Singh, Misra, 2022) розглядають його еволюцію на основі діяльності шести найбільших організацій світу (Google, Twitter, Amazon, Apple, ExxonMobil і Walmart). Автори дійшли висновку, що КСВ є сполучною ланкою між бізнесом і суспільством, що супроводжується різноманітними проблемами та суперечками навколо цього. У дослідженні Sisaye and Birnberg (2025) висвітлено історичну еволюцію КСВ у контексті сталого розвитку. Водночас більшість наукової літератури з проблематики КСВ упорядковано за конкретними темами або окремими напрямками реалізації соціально відповідальної діяльності організацій. Значну увагу дослідників привертає взаємозв'язок між КСВ і лідерством (Zhao *et al.*, 2023; Shah *et al.*, 2021). Історичний аналіз у цьому аспекті поділяється на три етапи: початковий (1991—2003 рр.), етап швидкого розвитку (2004—2011 рр.) та дозрівання (2012 р. — дотепер). Важливою складовою КСВ є внутрішні соціально відповідальні практики організацій, які стосуються охорони та безпеки праці (Oliinyk, 2017), підвищення кваліфікації, професійного розвитку та кар'єрного зростання працівників (Alizadeh *et al.*, 2023), корпоративного волонтерства (Mazanec, 2022) тощо.

Особливий інтерес для науковців становлять дослідження зв'язку між теорією зацікавлених сторін і корпоративною соціальною відповідальністю, оскільки ці концепції перетворилися на основні теоретичні рамки щодо соціальних питань в управлінні (Dmytriiev *et al.*, 2021). Теорія зацікавлених сторін спочатку була створена як теорія стратегічного управління, але протягом більшої частини своєї історії вона не чинила помітного впливу на дослідження бізнес-стратегії (Bridoux & Stoelhorst, 2022). Однак в останнє десятиліття теорія стейкхолдерів суттєво модернізувалася в контексті стійкості, організаційної ефективності, стратегічного управління, а також управління зацікавленими сторонами (Mahajan *et al.*, 2023).

Надзвичайно важливою складовою досліджень КСВ є її екологічна компонента, оскільки щоб досягти справжнього сталого розвитку, як державний, так і приватний сектори економіки мають дотримуватися корпоративної соціальної відповідальності з екологічною свідомістю (Chatterji, 2024) та проекологічною поведінкою (Shah *et al.*, 2021). При цьому доведено позитивний вплив екологічних ініціатив на формування конкурентних переваг організації (Alam & Islam, 2021). Бібліометричний аналіз корпоративної соціальної відповідальності та управління навколишнім середовищем за даними Scopus журналу «Corporate Social Responsibility and Environmental Management» демонструє поступове посилення уваги науковців до даної проблематики починаючи з 5 цитувань у 2003 р. до 6434 протягом 2020 р. (Wu *et al.*, 2021).

Слід також відзначити підходи до реалізації КСВ, зумовлені зокрема повсюдною діджиталізацією. Такими напрямками наукових досліджень стали інструменти етики штучного інтелекту та їхня підтримка для різних зацікавлених сторін організації (Ayling & Chapman, 2022); цифрові технології для досягнення цілей корпоративної соціальної відповідальності (Cardinali & De Giovanni, 2022); електронне спілкування та КСВ (Mazur-Wierzbicka, 2021); вплив цифрових комунікацій КСВ на фінансові результати організації (Han *et al.*, 2024) тощо.

Незважаючи на численні роботи, присвячені окремим аспектам КСВ у різні періоди її розвитку, наразі бракує цілісного розуміння еволюції корпоративної соціальної відповідальності крізь призму наукових кластерів та її впливу на сучасні та майбутні підходи до КСВ.

Метою статті є дослідження еволюції корпоративної соціальної відповідальності на основі бібліографічного аналізу наукових праць за даними наукометричної бази Scopus. Для досягнення мети вирішено такі завдання: визначити основні етапи розвитку КСВ; спрогнозувати кількість наукових досліджень проблематики КСВ найближчими роками; проаналізувати особливості реалізації КСВ на кожному етапі її розвитку.

Бібліографічний аналіз наукових досліджень виконано з використанням програмного продукту VOSviewer 1.6.20. Інформаційною базою дослідження обрано наукометричну базу даних (БД) Scopus, оскільки вона є однією з найбільш

авторитетних мультидисциплінарних платформ для наукових досліджень (Prancutė, 2021; Harder, 2024). БД Scopus охоплює понад 82 млн записів у різних галузях і має інтуїтивно зрозумілий інтерфейс із можливістю експорту даних у різних форматах (BibTeX, RIS, CSV, Plain text). Вона індексує лише рецензовані видання (журнали, конференції, монографії, книги та патенти), які відповідають суворим критеріям якості. База даних оновлюється щодня, що дозволяє отримувати доступ до найновіших досліджень, а потужний інструментарій аналітики дає змогу відстежувати тенденції в різних галузях знань, за автором, темою, ключовими словами, назвою журналу тощо.

Для прогнозування кількості наукових досліджень КСВ використано метод екстраполяції та економіко-математичного моделювання. Статистичну значимість побудованої моделі перевірено за допомогою критерію Фішера. Особливості реалізації КСВ досліджено на основі кластерного аналізу в програмному продукті VOSviewer 1.6.20.

Для пошуку наукових публікацій у наукометричній базі даних Scopus обрано ключове словосполучення «corporate social responsibility». Першим документом є стаття «Management's responsibility to society: the growth of an idea» 1957 р. (Heald, 1957). Відтак, часовими рамками даного дослідження є період з 1957 по 2024 р.

Визначено 6 основних етапів розвитку КСВ, у межах яких буде досліджено її еволюцію впро-

довж визначеного періоду, на основі наявних підходів до періодизації становлення та розвитку КСВ (Latapí Agudelo *et al.*, 2019; Bennani & Bennani, 2022; Bennett & Uldam, 2024), а також ключових ідей та подій (табл. 1).

Загальна кількість виявлених у БД Scopus документів станом на 15 січня 2025 р. становила 38671 одиницю впродовж 1957—2024 рр. Тематичними галузями, які характеризуються найбільшою кількістю документів, є бізнес, менеджмент та облік (29,3 %), соціальні науки (19,8 %), економіка, економетрика і фінанси (14,5 %) та екологія (9,5 %). Постійно зростаюча динаміка їхньої кількості дозволяє стверджувати про актуальність досліджень КСВ серед наукової спільноти. Особливу увагу до питань упровадження соціально відповідальних практик у діяльність організацій науковці почали приділяти з 2003 р., коли кількість документів у БД Scopus перевищила 200 одиниць (рис. 1).

Побудована економіко-математична модель виду $y = 185,43x - 371640$ дозволяє спрогнозувати кількість наукових документів у майбутньому. Її статистичну значимість підтверджено з використанням критерію Фішера (розрахункове значення F-критерію 111,03; критичне значення F-критерію 4,35). Наприклад, розрахунок на 2027 р. демонструє, що інтерес науковців до проблематики КСВ оцінюватиметься в 4227 документів у наукометричній базі даних Scopus, а в 2029 р. — 4597. Одержані прогнозні значення дозволяють дійти висновку, що найближчими

Таблиця 1. Етапи розвитку корпоративної соціальної відповідальності

Роки	Ключові події
1950—1969	Книга Говарда Боуена «Social responsibilities of the businessman» (1953 р.). Книга Мілтона Фрідмана «Capitalism and Freedom» (1962 р.)
1970—1989	Доповідь Комітету економічного розвитку США «Social responsibilities of business corporations» (1971 р.). Публікація «Our common future» комісії ООН (1987 р.)
1990—1999	Глобальна ініціатива зі звітності (Global Reporting Initiative — GRI) (1997 р.). Глобальний договір ООН (United Nations Global Compact) (1999 р.)
2000—2009	Європейська комісія «Green paper on corporate social responsibility» (2001 р.). Паризька угода (2004 р.)
2010—2019	Конференція Ріо+20 (ООН) щодо сталого розвитку (2012 р.). Цілі сталого розвитку 2030 (2015 р.)
2020—2024	Пандемія COVID-19 (2020 р.). Стратегія «Net Zero» (2021 р.). Директива щодо корпоративної звітності у сфері сталого розвитку (CSRD) (2023 р.)

Джерело: авторська розробка.

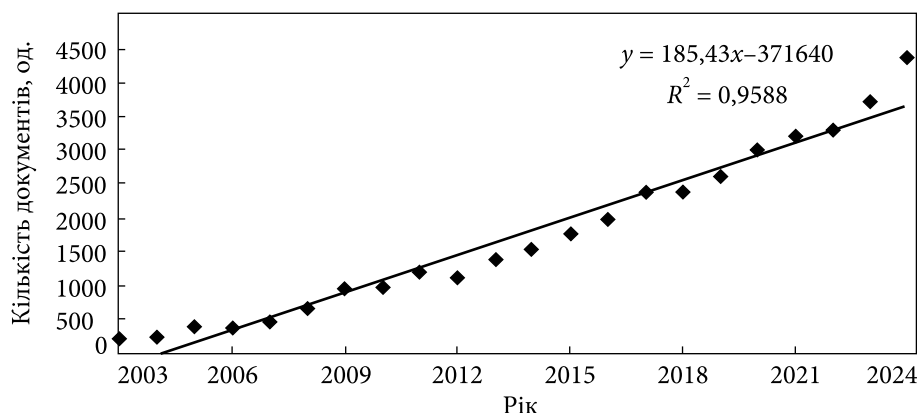

Рис. 1. Динаміка кількості документів у наукометричній базі даних Scopus за ключовим словосполученням «corporate social responsibility»

Джерело: авторська розробка.

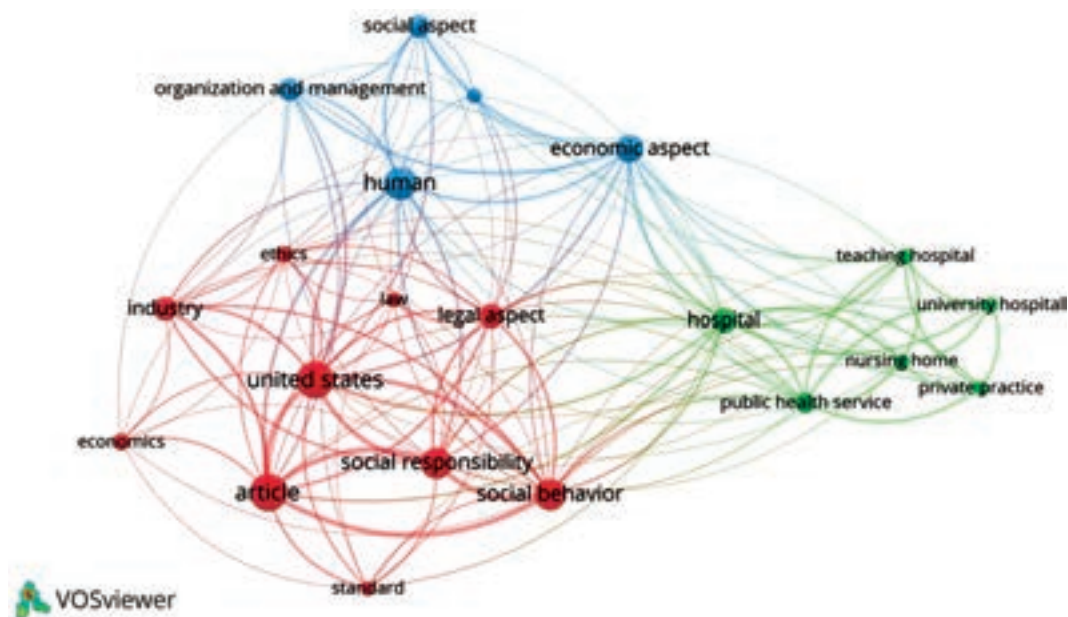

Рис. 2. Візуалізація взаємозв'язків між дослідженнями корпоративної соціальної відповідальності впродовж 1957—1989 рр. за даними наукометричної БД Scopus

Джерело: авторська розробка.

роками тематика КСВ не втратить актуальності та залишатиметься цікавим і затребуваним об'єктом наукових досліджень.

Оскільки на першому етапі розвитку КСВ у БД Scopus наявні тільки 2 статті, в межах даної статті перший та другий етапи об'єднані — початковий етап включає 170 документів. У результаті бібліографічного аналізу сформовано три кластери (рис. 2).

На початковому етапі дослідження КСВ зосереджені на теоретичному формулюванні концепції та зв'язку з конкретними секторами, такими як медицина та економіка. Червоний

кластер сфокусований на соціальній відповідальності, соціальній — на поведінці, етичних питаннях і правових аспектах, зокрема у США. Синій кластер підкреслює вплив КСВ на організаційні процеси. Зелений кластер зосереджений на впровадженні КСВ у сфері охорони здоров'я. Ключові слова «industry» та «economics» поєднують червоний і синій кластери, демонструючи тим самим інтеграцію економічних чинників у корпоративну соціальну відповідальність.

Бібліографічний аналіз періоду інституалізації КСВ охопив 270 документів БД Scopus і дозволив сформувати 4 кластери, що свідчить

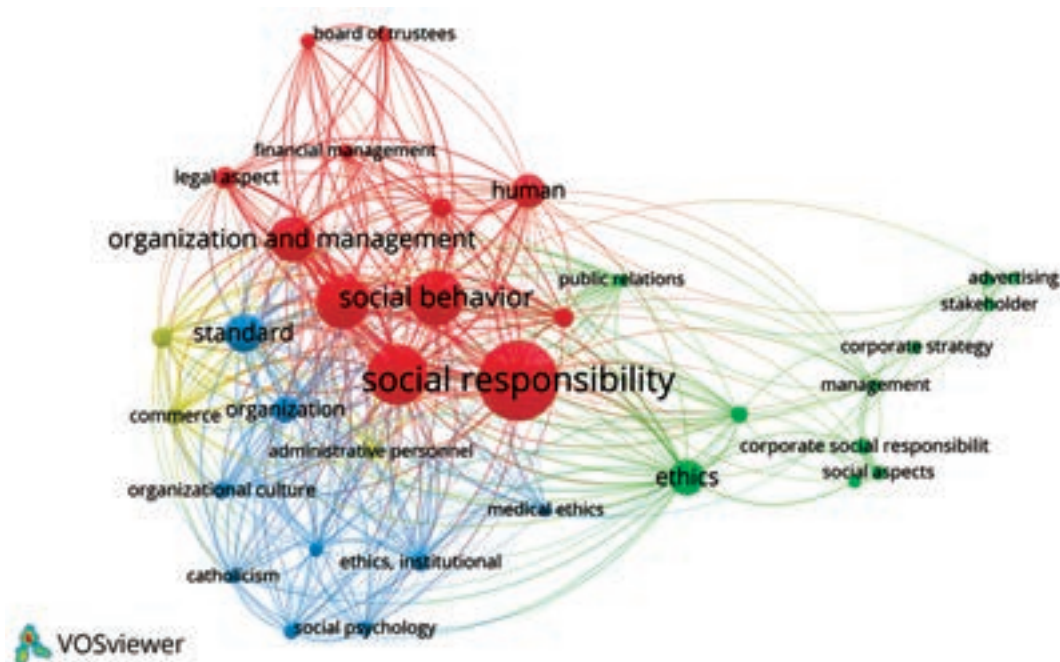

Рис. 3. Візуалізація взаємозв'язків між дослідженнями корпоративної соціальної відповідальності впродовж 1990—1999 рр. за даними наукометричної БД Scopus
Джерело: авторська розробка.

про розширення тематики КСВ у наукових дослідженнях (рис. 3).

Червоний кластер (12 ключових слів) фокусується на організаційно-управлінських аспектах КСВ. Акцент у наукових дослідженнях зроблено на ролі керівних органів у просуванні КСВ, фінансовому менеджменті, економіці та правових аспектах. Значна увага приділяється також соціальній поведінці. Другий за обсягом (11 ключових слів) зелений кластер зосереджується на етичних аспектах і стратегічному управлінні КСВ. Важливою темою досліджень є стейкхолдери, їхнє залучення, вплив реклами, комунікацій і стратегій прийняття рішень. Синій кластер (7 ключових слів) орієнтований на культурні, релігійні та етичні аспекти соціальної відповідальності. Медична етика, соціальна психологія, релігія та організаційна культура також є важливими науковими темами на даному етапі розвитку КСВ. Жовтий кластер (3 ключових слова) висвітлює практичні аспекти впровадження КСВ у комерційну діяльність.

Таким чином, у 1990—1999 рр. концепція КСВ стає більш системною, інтегруючись в управлінські стратегії організацій з акцентом на етику, стейкхолдерів і стандартизацію. Цьому сприяло, зокрема, впровадження ініціатив Глобального договору ООН (Dau *et al.*, 2021).

Науковці погоджуються, що дотримання стандартів КСВ на рівні організацій, як цього вимагає Глобальний договір ООН, є важливим елементом розвитку даної концепції та запорукою набуття економічних, екологічних і соціальних вигід як для бізнесу, так і для різних груп стейкхолдерів (Ritchie *et al.*, 2024; Velasco-Balmaseda *et al.*, 2024).

Кластери наукових досліджень періоду 2000—2009 рр. демонструють подальшу еволюцію концепції корпоративної соціальної відповідальності з акцентом на глобалізації, інтеграції в бізнес-стратегії, екологічній стійкості та репутаційному менеджменті (рис. 4). Отже, на початку XXI ст. інтерес науковців до проблематики соціально відповідальної діяльності організацій суттєво посилюється, адже перелік наукових праць за даний період містить 3457 документів.

Перелік ключових слів також суттєво розширився впродовж 2000—2009 рр. Так, найбільший червоний кластер охоплює 71 ключове слово та фокусується на екологічній стійкості та впливі бізнес-діяльності на довкілля. Особливий акцент — на інвестиціях у сталий розвиток, корпоративних стратегічних планах та управлінні інформацією. Зелений кластер налічує 60 ключових слів і зорієнтований на КСВ у гло-

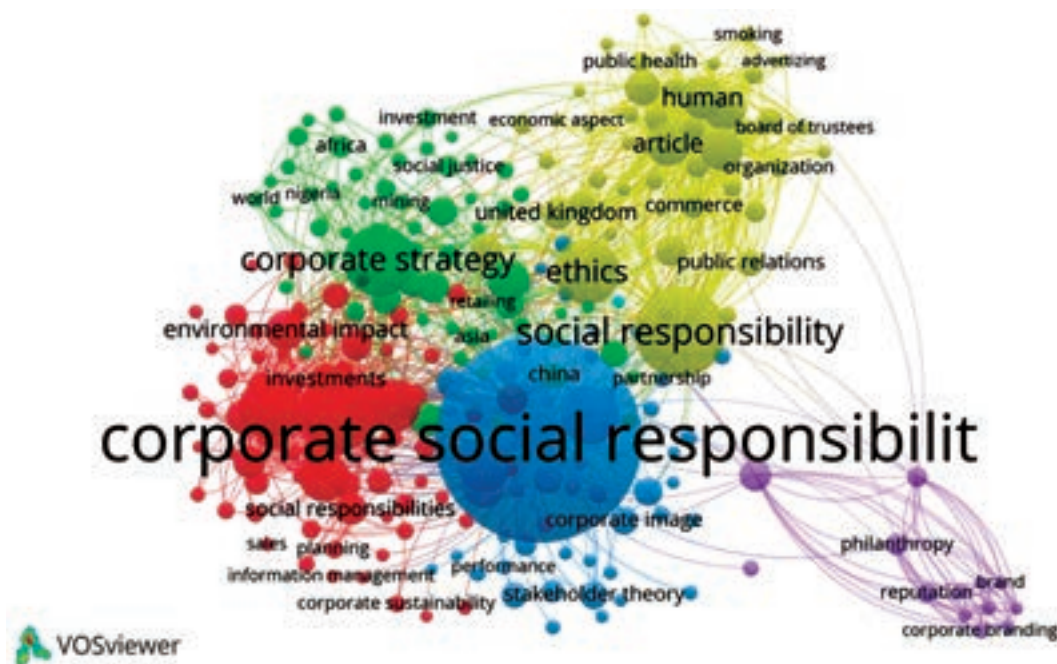

Рис. 4. Візуалізація взаємозв'язків між дослідженнями корпоративної соціальної відповідальності впродовж 2000—2009 рр. за даними наукометричної БД Scopus
Джерело: авторська розробка.

бальному контексті: в країнах, що розвиваються, та в галузях із високим ризиком. У наукових дослідженнях жовтого кластера приділяється увага зв'язку між етикою, управлінням організацією та роллю КСВ у просуванні громадських інтересів. Синій кластер охоплює дослідження взаємодії із зацікавленими сторонами та формування позитивного корпоративного іміджу. Репутація, благодійність і брендинг є основою фіолетового кластера впродовж цього періоду. Об'єктом наукових досліджень у даному випадку є управління корпоративною репутацією та корпоративним брендом через благодійність і соціальні ініціативи. Визнаючи пріоритет КСВ, організації суттєво покращують відносини із зацікавленими сторонами, сприяють добробуту суспільства та захисту навколишнього середовища (Lin, 2023), забезпечуючи тим самим стійкість бізнесу та впровадження інновацій (Oliinyk *et al.*, 2023).

Таким чином, період 2000—2009 рр. відрізняється від попередніх етапів розвитку КСВ більш глобальним підходом та її інтеграцією в стратегічне управління бізнесом. Якщо у 1957—1989 рр. КСВ зосереджувалася переважно на концептуальних засадах, таких як етика, правові аспекти та соціальна поведінка, а в 1990—1999 рр. акцент був на організаційній культурі

та зв'язках із громадськістю, то в 2000—2009 рр. КСВ стає інструментом глобального впливу — трансформується з локальних ініціатив у глобальний стратегічний інструмент.

Ще більшої зацікавленості з боку наукової спільноти зазнає концепція КСВ протягом 2010—2019 рр. — 17231 документ у наукометричній БД Scopus. Результатом бібліографічного аналізу стали 5 кластерів наукових досліджень, візуалізацію яких наведено на рис. 5.

Цей період демонструє подальше розширення тематики КСВ та інтеграцію нових дисциплін, таких як права людини, гендерні дослідження, поведінка споживачів, глобальне управління. Окрім того, 2010—2019 рр. характеризуються значним посиленням уваги до тематики сталого розвитку. На відміну від попередніх етапів, дослідження цього періоду значною мірою зосереджені на екологічній стійкості, включаючи теми біорізноманіття, впливу промисловості на довкілля, управління життєвим циклом продукції та відповідності екологічним вимогам. Така тенденція відображає зростаючий тиск на бізнес із боку суспільства й урядів щодо дотримання принципів сталого розвитку (Shahzad *et al.*, 2024). Також відмінною характеристикою цього етапу є поява систематизованих ініціатив у сфері

Для бібліографічного аналізу розвитку КСВ з 2020 по 2024 р. використано 17559 документів у наукометричній БД Scopus. У результаті сформовано 5 кластерів (рис. 6).

72

У процесі дослідження реалізації КСВ у промисловості використано 8506 документів у наукометричній БД Scopus за ключовими словами «corporate social responsibility in industry» (станом на 24.02.2025 р.). Перша наукова публікація в цій царині датується 1973 р. Однак тільки з 2010 р. вчені почали більше уваги приділяти вивченню особливостей соціально відповідальної діяльності промислових підприємств. Переважна більшість наукових публікацій належить до предметних сфер «Бізнес, менеджмент та облік» (53,7 %), «Соціальні науки» (40,3 %) та «Екологія» (25,8 %). На рис. 7 візуалізовано

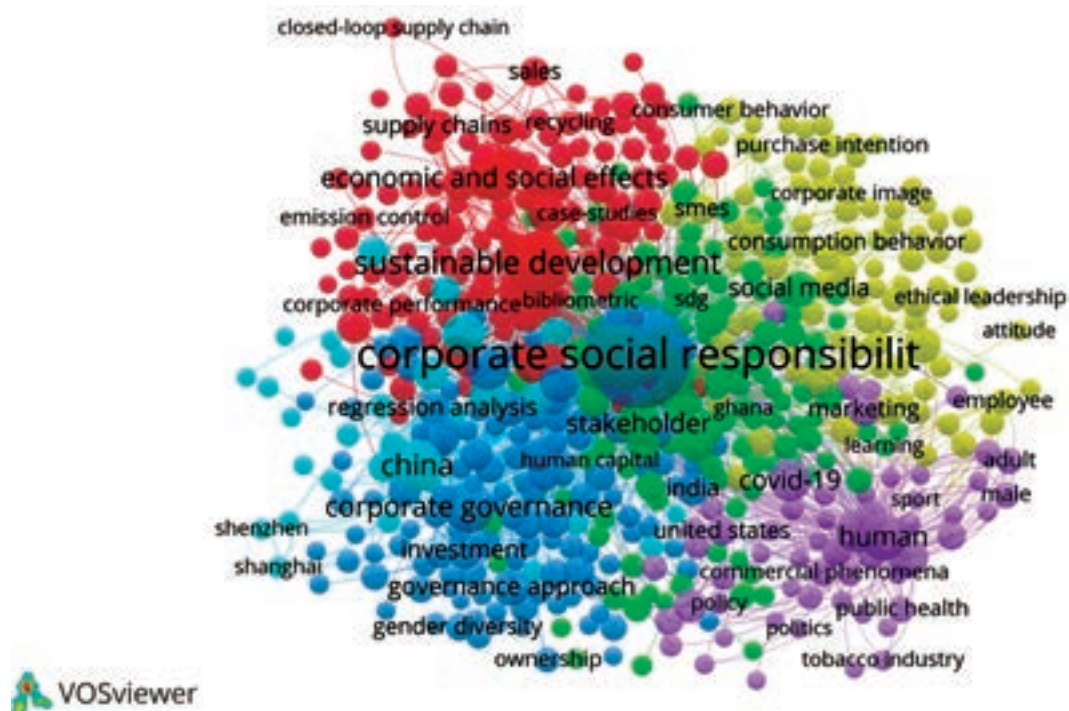

Рис. 6. Візуалізація взаємозв'язків між дослідженнями корпоративної соціальної відповідальності впродовж 2020—2024 рр. за даними наукометричної БД Scopus
Джерело: авторська розробка.

кластерну карту досліджень у сфері корпоративної соціальної відповідальності в промисловості, створену з використанням програмного продукту VOSviewer 1.6.20. Кодування за допомогою кольору відображає часову динаміку досліджень КСВ у промисловості.

На початковому етапі дослідження КСВ у промисловості зосереджені на традиційних аспектах: державній політиці, економічних і соціальних ефектах, екологічних викликах у важкій промисловості. У цей період активно вивчався вплив КСВ на гірничодобувну промисловість і газовидобування, а також роль КСВ у країнах, що розвиваються (Південна Африка, Гана). У 2017—2018 рр. тематика досліджень розширюється, більше уваги приділяється стратегічним підходам до КСВ та її впливу на корпоративний імідж промислових підприємств. Географія досліджень також розширюється: зростає кількість робіт щодо КСВ у Китаї, Бразилії та США. У 2019—2024 рр. акцент зміщується на цифрову трансформацію, інновації та поведінкові аспекти КСВ. Дослідники починають вивчати, у який спосіб цифрові технології, такі як штучний інтелект та великі дані, можуть впливати на КСВ у промисловості. Значна увага приділя-

ється споживачам — як споживачі сприймають ініціативи КСВ та як вони впливають на їхню поведінку. Крім того, з'являються дослідження про КСВ у нових сферах, таких як спиртова промисловість. Еволюція досліджень КСВ у промисловості демонструє поступовий перехід від нормативного регулювання та екологічних питань до стратегічної інтеграції соціальної відповідальності в бізнес-моделі, а згодом — до цифрових інновацій та поведінкових аспектів.

Висновки. У результаті бібліографічного аналізу досліджено еволюцію КСВ з 1957 по 2024 р. за даними наукометричної БД Scopus. Початковий період охоплює формування теоретичних засад КСВ з акцентом на її правовий та економічний виміри. Соціальна відповідальність ще не інтегрована в бізнес-стратегії, а сприймається більше як нормативна вимога. Період 1990—1999 рр. характеризується систематизацією та інтеграцією КСВ у корпоративне управління. Роль адміністративного персоналу та комерційних явищ у реалізації корпоративної соціальної відповідальності є центральними темами цього кластера. Період 2000—2009 рр. демонструє інтеграцію КСВ у глобальні бізнес-практики. Наукові дослідження в цій царині зосереджені на

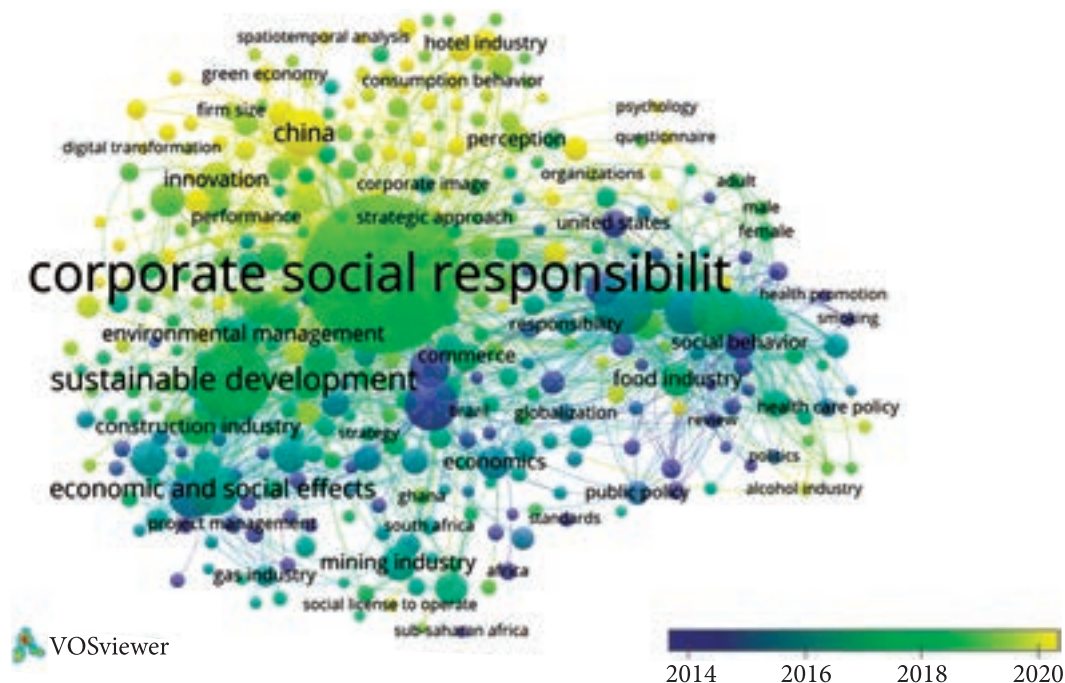

Рис. 7. Візуалізація взаємозв'язків між дослідженнями корпоративної соціальної відповідальності в промисловості за даними наукометричної БД Scopus
Джерело: авторська розробка.

пошуку можливостей зменшення екологічного сліду та інтеграції принципів сталого розвитку в корпоративну стратегію. Основні акценти включають екологічну стійкість, міжнародну відповідальність, етичне управління та формування позитивного корпоративного іміджу через взаємодію з різними групами стейкхолдерів. Глобалізація та посилення ролі репутації організації визначають ключові тренди цього періоду. З 2010 по 2019 р. відбувається суттєве розширення тематики досліджень КСВ і сталого розвитку. Основна увага приділяється екологічній стійкості, управлінню життєвим циклом продукції, прозорості бізнесу через глобальні ініціативи звітності, брендингу та маркетинговим стратегіям. Етап 2020—2024 рр. вирізняється інтеграцією глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19, соціальна нерівність, екологічні загрози та гендерна різноманітність, у дослідження сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності. Основною особливістю цього періоду є перехід до більш практико-орієнтованого підходу до реалізації КСВ, який спрямований на створення стійких ланцюгів постачання, мінімізації викидів та впровадження моделей замкненого циклу.

Побудована економіко-математична модель дозволяє спрогнозувати кількість наукових документів у майбутньому. Одержані прогностичні значення свідчать, що найближчими роками тематика КСВ не втратить актуальності та залишатиметься цікавим і затребуваним об'єктом наукових досліджень для вчених. При цьому дослідження КСВ ставатимуть ще більш інтегрованими, технологічними та відповідатимуть глобальним викликам. Очікується посилена увага до розширення ролі цифрових технологій у КСВ — застосування блокчейну, штучного інтелекту, Big Data тощо. У найближчі п'ять років дослідження фокусуватимуться також на інтеграції КСВ в антикризове управління, зокрема на розробленні моделей бізнес-стійкості до глобальних шоків, таких як пандемії, війни та геополітичні конфлікти. Поширення міжнародних стандартів звітності сприятиме формуванню більш прозорих і відповідальних КСВ-підходів. Перспективи подальших досліджень спрямовані на інтеграцію КСВ у систему менеджменту, у тому числі в промисловості, адаптацію до глобальних викликів та активне застосування цифрових технологій для підвищення стійкості бізнесу та суспільства загалом.

ЛІТЕРАТУРА

- Лінгур Л. Роль корпоративної соціальної відповідальності у формуванні стратегії розвитку підприємства: сучасний підхід. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-11>
- Alam S. M. S., Islam K. M. Z. Examining the role of environmental corporate social responsibility in building green corporate image and green competitive advantage. *International Journal of Corporate Social Responsibility*. 2021. Vol. 6. Art. 8. <https://doi.org/10.1186/s40991-021-00062-w>
- Alizadeh A., Kurian D., Qiu S., Dirani K. M. Ethics, corporate social responsibility and the role of human resource development: the academic experts' view. *European Journal of Training and Development*. 2023. Vol. 47, No. 1/2. P. 223—239. <https://doi.org/10.1108/EJTD-07-2021-0087>
- Ayling J., Chapman A. Putting AI ethics to work: are the tools fit for purpose? *AI and Ethics*. 2022. Vol. 2. P. 405—429. <https://doi.org/10.1007/s43681-021-00084-x>
- Bennani G. R., Bennani L. R. A literature review of the history and evolution of corporate social responsibility. *Revue des Études Multidisciplinaires en Sciences Économiques et Sociale*. 2022. Vol. 7, No. 2. P. 282—303. URL: <https://revues.imist.ma/index.php/REMSES/article/view/34509/17971> (date of access: 20.01.2025).
- Bennett W. L., Uldam J. Corporate social responsibility in the disinformation age. *Management Communication Quarterly*. 2024. Vol. 38, Iss. 4. P. 864—896. <https://doi.org/10.1177/08933189241261717>
- Bridoux F., Stoelhorst J. W. Stakeholder theory, strategy, and organization: Past, present, and future. *Strategic Organization*. 2022. Vol. 20, Iss. 4. P. 797—809. <https://doi.org/10.1177/14761270221127628>
- Cardinali P. G., De Giovanni P. Responsible digitalization through digital technologies and green practices. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. 2022. Vol. 29, Iss. 4. P. 984—995. <https://doi.org/10.1002/csr.2249>
- Carroll A. B. (2021). Corporate Social Responsibility: Perspectives on the CSR Construct's Development and Future. *Business & Society*. Vol. 60, Iss. 6. P. 1258—1278. <https://doi.org/10.1177/00076503211001765>
- Chatterji M. Importance of Ecological Consciousness in Corporate Social Responsibility. In Del Baldo M., Baldarelli M. G., Righini E. (Eds.). *Place Based Approaches to Sustainability*. Vol. 1. *Palgrave Studies in Sustainable Business In Association with Future Earth*. Palgrave Macmillan, Cham., 2024. P. 251—276. https://doi.org/10.1007/978-3-031-41606-4_13
- Dau L. A., Moore E. M., Doh J. P., Soto M. A. Does global integration stimulate corporate citizenship? The effect of international trade agreements and regulatory quality on state and private firm adoption of CSR standards. *Journal of International Business Policy*. 2021. Vol. 5, Iss. 3. Art. 328. <https://doi.org/10.1057/s42214-021-00104-x>
- Dmytriiev S. D., Freeman R. E., Hörisch J. The relationship between stakeholder theory and corporate social responsibility: Differences, similarities, and implications for social issues in management. *Journal of Management Studies*. 2021. Vol. 58, Iss. 6. P. 1441—1470. <https://doi.org/10.1111/joms.12684>
- Fatima T., Elbanna S. Corporate Social Responsibility (CSR) Implementation: A Review and a Research Agenda Towards an Integrative Framework. *J Bus Ethics*. 2023. Vol. 183. P. 105—121. <https://doi.org/10.1007/s10551-022-05047-8>
- Han S., Liu Z., Deng Z., Gupta S., Mikalef P. Exploring the effect of digital CSR communication on firm performance: A deep learning approach. *Decision Support Systems*. 2024. Vol. 176. Art. 114047. <https://doi.org/10.1016/j.dss.2023.114047>
- Harder R. Using Scopus and OpenAlex APIs to retrieve bibliographic data for evidence synthesis. A procedure based on Bash and SQL. *MethodsX*. 2024. Art. 102601. <https://doi.org/10.1016/j.mex.2024.102601>
- Heald M. Management's Responsibility to Society: The Growth of an Idea. *Business History Review*. 1957. Vol. 31, Iss. 4. P. 375—384.
- Latapí Agudelo M. A., Jóhannsdóttir L., Davídsdóttir B. A literature review of the history and evolution of corporate social responsibility. *Int J Corporate Soc Responsibility*. 2019. Vol. 4. Art. 1. <https://doi.org/10.1186/s40991-018-0039-y>
- Lin W. L. Corporate social responsibility and irresponsibility: Effects on supply chain performance in the automotive industry under environmental turbulence. *Journal of cleaner production*. 2023. Vol. 428. Art. 139033. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.139033>
- Mahajan R., Lim W. M., Sareen M., Kumar S., Panwar R. Stakeholder theory. *Journal of Business Research*. 2023. Vol. 166. Art. 114104. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.114104>
- Mazanec J. Corporate volunteering as a current phenomenon in corporate social responsibility to support the career development and professional skills of employees during the Covid-19 pandemic: a case study of the Slovak Republic. *Sustainability*. 2022. Vol. 14, Iss. 7. Art. 4319. <https://doi.org/10.3390/su14074319>
- Mazur-Wierzbicka E. E-communication and CSR—a new look at organizations' relations with stakeholders in the time of digitalization. *Procedia Computer Science*. 2021. Vol. 192. P. 4619—4628. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2021.09.240>
- Oliinyk O. O. Corporate social responsibility in the field of occupational safety and health. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2017. No. 2. P. 128—133.
- Oliinyk O., Mishchuk H., Vasa L., Kozma K. Social Responsibility: Opportunities for Integral Assessment and Analysis of Connections with Business Innovation. *Sustainability*. 2023. Vol. 15, Iss. 6. Art. 5608. <https://doi.org/10.3390/su15065608>
- Prancutè R. Web of Science (WoS) and Scopus: The titans of bibliographic information in today's academic world. *Publications*. 2021. Vol. 9, Iss. 1. Art. 12. <https://doi.org/10.3390/publications9010012>

- Ritchie W. J., Gallagher S., Melnyk S. A., Shahzad A. Navigating the myriad of corporate quality standards: a CSR and stakeholder perspective. *International Journal of Corporate Social Responsibility*. 2024. Vol. 9, Iss. 1. Art. 2. <https://doi.org/10.1186/s40991-023-00087-3>
- Shah S. H. A., Cheema S., Al-Ghazali B. M., Ali M., Rafiq N. Perceived corporate social responsibility and pro-environmental behaviors: The role of organizational identification and coworker pro-environmental advocacy. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 2021. Vol. 28, Iss. 1. P. 366—377. <https://doi.org/10.1002/csr.2054>
- Shah M. S., Wu C., Ullah Z. The inter-relationship between CSR, inclusive leadership and employee creativity: a case of the banking sector. *Sustainability*. 2021. Vol. 13, Iss. 16. Art. 9158. <https://doi.org/10.3390/su13169158>
- Shahzad M. F., Xu S., An X., Asif M., Jafri M. A. H. Effect of stakeholder pressure on environmental performance: Do virtual CSR, green credit, environmental and social reputation matter? *Journal of Environmental Management*. 2024. Vol. 368. Art. 122223. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2024.122223>
- Singh K., Misra M. The evolving path of CSR: toward business and society relationship. *Journal of Economic and Administrative Sciences*. 2022. Vol. 38, Iss. 2. P. 304—332. <https://doi.org/10.1108/JEAS-04-2020-0052>
- Sisaye S., Birnberg J. G. The evolution of sustainability accounting and reporting in the United States: applications of the ecological anthropology and industrial ecology frameworks. *Journal of Business and Socio-economic Development*. 2025. Vol. 5, Iss. 2. P. 104—121. <https://doi.org/10.1108/JBSED-03-2023-0020>
- Stutz C. History in corporate social responsibility: Reviewing and setting an agenda. *Business History*. 2018. Vol. 63, Iss. 2. P. 175—204. <https://doi.org/10.1080/00076791.2018.1543661>
- Velasco-Balmaseda E., de Celis I. L. R., Izaguirre N. E. Corporate social responsibility as a framework for gender equality: Mapping of gender equality standards for sustainable development. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. 2024. Vol. 31, Iss. 3. P. 1905—1920. <https://doi.org/10.1002/csr.2673>
- Wu Y., Farrukh M., Raza A., Meng F., Alam I. Framing the evolution of the corporate social responsibility and environmental management journal. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. 2021. Vol. 28, Iss. 4. P. 1397—1411. <https://doi.org/10.1002/csr.2127>
- Zhao L., Yang M. M., Wang Z., Michelson G. Trends in the dynamic evolution of corporate social responsibility and leadership: A literature review and bibliometric analysis. *Journal of Business Ethics*. 2023. Vol. 182, Iss. 1. P. 135—157. <https://doi.org/10.1007/s10551-022-05035-y>

Надійшла до редакції 28.02.2025 р.

Прийнята до друку 19.03.2025 р.

REFERENCES

- Lingur, L. (2023). The role of corporate social responsibility in shaping the development strategy of an enterprise: a modern approach. *Economy and Society*, 49. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-11> [in Ukrainian].
- Alam, S. M. S., & Islam, K. M. Z. (2021). Examining the role of environmental corporate social responsibility in building green corporate image and green competitive advantage. *International Journal of Corporate Social Responsibility*, 6, 8. <https://doi.org/10.1186/s40991-021-00062-w>
- Alizadeh, A., Kurian, D., Qiu, S., & Dirani, K. M. (2023). Ethics, corporate social responsibility and the role of human resource development: the academic experts' view. *European Journal of Training and Development*, 47 (1/2), 223—239. <https://doi.org/10.1108/EJTD-07-2021-0087>
- Ayling, J., & Chapman, A. (2022). Putting AI ethics to work: are the tools fit for purpose? *AI and Ethics*, 2, 405—429. <https://doi.org/10.1007/s43681-021-00084-x>
- Bennani, G. R., & Bennani, L. R. (2022). A literature review of the history and evolution of corporate social responsibility. *Revue des Études Multidisciplinaires en Sciences Économiques et Sociale*, 7 (2), 282—303. Retrieved from <https://revues.imist.ma/index.php/REMSES/article/view/34509/17971>
- Bennett, W. L., & Uldam, J. (2024). Corporate social responsibility in the disinformation age. *Management Communication Quarterly*, 38 (4), 864—896. <https://doi.org/10.1177/08933189241261717>
- Bridoux, F., & Stoelhorst, J. W. (2022). Stakeholder theory, strategy, and organization: Past, present, and future. *Strategic Organization*, 20 (4), 797—809. <https://doi.org/10.1177/14761270221127628>
- Cardinali, P. G., & De Giovanni, P. (2022). Responsible digitalization through digital technologies and green practices. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 29 (4), 984—995. <https://doi.org/10.1002/csr.2249>
- Carroll, A. B. (2021). Corporate Social Responsibility: Perspectives on the CSR Construct's Development and Future. *Business & Society*, 60 (6), 1258—1278. <https://doi.org/10.1177/00076503211001765>
- Chatterji, M. (2024). Importance of Ecological Consciousness in Corporate Social Responsibility. In: Del Baldo, M., Baldarelli, M.G., Righini, E. (Eds.) *Place Based Approaches to Sustainability Vol. I. Palgrave Studies in Sustainable Business In Association with Future Earth* (pp. 251—276). Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-41606-4_13
- Dau, L. A., Moore, E. M., Doh, J. P., & Soto, M. A. (2021). Does global integration stimulate corporate citizenship? The effect of international trade agreements and regulatory quality on state and private firm adoption of CSR standards. *Journal of International Business Policy*, 5 (3), 328. doi: <https://doi.org/10.1057/s42214-021-00104-x>

- Dmytriiev, S. D., Freeman, R. E., & Hörisch, J. (2021). The relationship between stakeholder theory and corporate social responsibility: Differences, similarities, and implications for social issues in management. *Journal of Management Studies*, 58 (6), 1441—1470. <https://doi.org/10.1111/joms.12684>
- Fatima, T., & Elbanna, S. (2023). Corporate Social Responsibility (CSR) Implementation: A Review and a Research Agenda Towards an Integrative Framework. *J Bus Ethics*, 183, 105—121. <https://doi.org/10.1007/s10551-022-05047-8>
- Han, S., Liu, Z., Deng, Z., Gupta, S., & Mikalef, P. (2024). Exploring the effect of digital CSR communication on firm performance: A deep learning approach. *Decision Support Systems*, 176, 114047. <https://doi.org/10.1016/j.dss.2023.114047>
- Harder, R. (2024). Using Scopus and OpenAlex APIs to retrieve bibliographic data for evidence synthesis. A procedure based on Bash and SQL. *MethodsX*, 102601. <https://doi.org/10.1016/j.mex.2024.102601>
- Heald, M. (1957). Management's Responsibility to Society: The Growth of an Idea. *Business History Review*, 31 (4), 375—384.
- Latapí Agudelo, M. A., Jóhannsdóttir, L., & Davídsdóttir, B. (2019). A literature review of the history and evolution of corporate social responsibility. *Int J Corporate Soc Responsibility*, 4, 1. <https://doi.org/10.1186/s40991-018-0039-y>
- Lin, W. L. (2023). Corporate social responsibility and irresponsibility: Effects on supply chain performance in the automotive industry under environmental turbulence. *Journal of cleaner production*, 428, 139033. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.139033>
- Mahajan, R., Lim, W. M., Sareen, M., Kumar, S., & Panwar, R. (2023). Stakeholder theory. *Journal of Business Research*, 166, 114104. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.114104>
- Mazanec, J. (2022). Corporate volunteering as a current phenomenon in corporate social responsibility to support the career development and professional skills of employees during the Covid-19 pandemic: a case study of the Slovak Republic. *Sustainability*, 14 (7), 4319. <https://doi.org/10.3390/su14074319>
- Mazur-Wierzbicka, E. (2021). E-communication and CSR—a new look at organizations' relations with stakeholders in the time of digitalization. *Procedia Computer Science*, 192, 4619—4628. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2021.09.240>
- Oliinyk, O. O. (2017). Corporate social responsibility in the field of occupational safety and health. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 2, 128—133.
- Oliinyk, O., Mishchuk, H., Vasa, L., & Kozma, K. (2023). Social Responsibility: Opportunities for Integral Assessment and Analysis of Connections with Business Innovation. *Sustainability*, 15 (6), 5608. <https://doi.org/10.3390/su15065608>
- Prancutė, R. (2021). Web of Science (WoS) and Scopus: The titans of bibliographic information in today's academic world. *Publications*, 9 (1), 12. <https://doi.org/10.3390/publications9010012>
- Ritchie, W. J., Gallagher, S., Melnyk, S. A., & Shahzad, A. (2024). Navigating the myriad of corporate quality standards: a CSR and stakeholder perspective. *International Journal of Corporate Social Responsibility*, 9 (1), 2. <https://doi.org/10.1186/s40991-023-00087-3>
- Shah, S. H. A., Cheema, S., Al-Ghazali, B. M., Ali, M., & Rafiq, N. (2021). Perceived corporate social responsibility and pro-environmental behaviors: The role of organizational identification and coworker pro-environmental advocacy. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 28 (1), 366—377. <https://doi.org/10.1002/csr.2054>
- Shah, M. S., Wu, C., & Ullah, Z. (2021). The inter-relationship between CSR, inclusive leadership and employee creativity: a case of the banking sector. *Sustainability*, 13 (16), 9158. <https://doi.org/10.3390/su13169158>
- Shahzad, M. F., Xu, S., An, X., Asif, M., & Jafri, M. A. H. (2024). Effect of stakeholder pressure on environmental performance: Do virtual CSR, green credit, environmental and social reputation matter? *Journal of Environmental Management*, 368, 122223. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2024.122223>
- Singh, K., & Misra, M. (2022). The evolving path of CSR: toward business and society relationship. *Journal of Economic and Administrative Sciences*, 38 (2), 304—332. <https://doi.org/10.1108/JEAS-04-2020-0052>
- Sisaye, S. & Birnberg, J. G. (2025). The evolution of sustainability accounting and reporting in the United States: applications of the ecological anthropology and industrial ecology frameworks. *Journal of Business and Socio-economic Development*, 5 (2), 104—121. <https://doi.org/10.1108/JBSED-03-2023-0020>
- Stutz, C. (2018). History in corporate social responsibility: Reviewing and setting an agenda. *Business History*, 63 (2), 175—204. <https://doi.org/10.1080/00076791.2018.1543661>
- Velasco-Balmaseda, E., de Celis, I. L. R., & Izaguirre, N. E. (2024). Corporate social responsibility as a framework for gender equality: Mapping of gender equality standards for sustainable development. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 31 (3), 1905—1920. <https://doi.org/10.1002/csr.2673>
- Wu, Y., Farrukh, M., Raza, A., Meng, F., & Alam, I. (2021). Framing the evolution of the corporate social responsibility and environmental management journal. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 28 (4), 1397—1411. <https://doi.org/10.1002/csr.2127>
- Zhao, L., Yang, M. M., Wang, Z., & Michelson, G. (2023). Trends in the dynamic evolution of corporate social responsibility and leadership: A literature review and bibliometric analysis. *Journal of Business Ethics*, 182 (1), 135—157. <https://doi.org/10.1007/s10551-022-05035-y>

Received: 28.02.2025

Accepted: 19.03.2025

*Olena O. Oliinyk*¹, PhD in Economics, Associate Professor
E-mail: o.o.oliynuk@nuwm.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-3941-2286>
¹ National University of Water and Environmental Engineering
11 Soborna Str., Rivne, 33028, Ukraine

EVOLUTION OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN ACADEMIC DISCOURSE: A BIBLIOGRAPHIC ANALYSIS

The purpose of the scientific article is to study the evolution of corporate social responsibility based on a bibliographic analysis of scientific research using the Scopus scientometric database. The bibliographic analysis was conducted using the VOSviewer 1.6.20 software product. The Scopus scientometric database was chosen as the information base for the study as one of the most authoritative multidisciplinary platforms for scientific research. Extrapolation and economic and mathematical modeling methods were used to predict the number of scientific research on CSR in the coming years. The study of the features of CSR implementation at each stage of its development was carried out using cluster analysis. The keyword “corporate social responsibility” was chosen to search for scientific publications in the Scopus scientometric database. The revealed evolution demonstrates the gradual development of CSR from local initiatives to global strategies for sustainable development. At the initial stage, the researchers focused on ethics, social behavior, human rights, and the interaction of business with society. Subsequently, research has become more global, with the integration of environmental and social aspects into business practice, with a focus on transparency, marketing, environmental sustainability and global reporting standards. The period 2020—2024 is marked by the adaptation of business to global crises: the COVID-19 pandemic, social inequality, environmental threats and gender diversity. The practical value of this research lies in the formation of a comprehensive understanding of the development of corporate social responsibility and sustainable development in different time contexts, which will allow business, governments and other stakeholders to respond more effectively to the challenges of modernity. Future research in this area will concern the study of socially responsible practices in different countries or regions, in particular in war conditions. This will allow identifying local barriers and successful cases for the further development of CSR.

Keywords: corporate social responsibility, stakeholders, environment, sustainable development, Scopus.